

ACTIVITIES

Metodika zájmových činností

Jana Kočí, Ph.D.

Úkoly pedagogického ovlivňování volného času:

- **výchova ve volném čase** = bezprostřední naplňování volného času smysluplnými aktivitami rekreačními či výchovně-vzdělávacími
- **výchova k volnému času** = poskytuje jedinci základní orientaci ve volnočasových aktivitách a pomůže mu najít oblast zájmové činnosti, která mu poskytne **uspokojení a seberealizaci**

Principy (požadavky) na realizaci výchovy ve volném čase (Pávková, 2014)

- požadavek pedagogického ovlivňování volného času,
- požadavek dobrovolnosti,
- požadavek jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování,
- požadavek aktivity,
- požadavek seberealizace,
- požadavek pestrosti a přitažlivosti,
- požadavek zajímavosti a zájmového zaměření,
- požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření,
- požadavek citlivosti a citovosti,
- požadavek sociálního kontaktu.

(Pedagogické) požadavky na VČ aktivity

- potřeba zotavení, osvěžení, zdraví a dobrého pocitu – **REKREACE**
- potřeba vyrovnaní, rozptýlení a potěšení – **KOMPENZACE**
- potřeba poznání a učebního podněcování a dalšího učení – **EDUKACE**
- potřeba klidu, pohody, rozjímání a sebevědomí – **KONTEMPLACE**

(Pedagogické) požadavky na VČ aktivity

- potřeba sdělení, kontaktu a družnosti – **KOMUNIKACE** (rozhovor, zábava – touha nebýt sám, hledání kontaktu, přání rozmanitých sociálních vztahů, intenzifikace zážitků společně tráveným časem s ostatními – typické pro mládež, ale i seniory)
- potřeba společnosti, kolektivního vztahu a tvoření skupin – **INTEGRACE**
- potřeba účastenství, angažovanosti a sociálního sebepojetí – **PARTICIPACE**
- potřeba kreativního rozvoje, produktivního uplatnění a účasti na kulturním životě – **ENKULTURACE**

Současné trendy v PVČ (Pávková, 2014)

- nabídka spontánních aktivit,
- snaha o rozšíření nabídky prožívání volného času,
- snaha o integraci postižených jedinců mezi běžnou populaci,
- vytváření různorodých, heterogenních výchovných skupin,
- skupinové formy práce, malé sociální skupiny,
- snaha o individualizaci výchovného působení patří také k žádoucím současným trendům.

Pedagogické principy VČ aktivit

„Klasické“ pedagogické principy:

- cílevědomost
- soustavnost
- aktivnost
- názornost
- trvalost
- přiměřenost
- ...

Pedagogické principy VČ aktivit

Specifické principy pro VČ aktivity:

- **Dosažitelnost**
- **Otevřenost**
- **Charakter výzvy**
- **Svobodné rozdělení času**
- **Dobrovolnost**
- **Nenucenost**
- **Možnost volby**
- **Možnost rozhodnutí**
- **Možnost iniciativy**

Specifické principy VČ aktivit

- **Dosažitelnost** – prostorová, časová, informační, motivační (vytvoření vztahu)
- **Otevřenost** – vstřícnost, ochota, laskavost, zdar, úspěch, přímost, upřímnost, ...
- **Charakter výzvy** – bohaté a přitažlivé prostředí, zařízení, nabídky, média i osoby
- **Svobodné rozdělení času** = mít volný čas a používat jej libovolně (pouze ohraničeno vnějšími rámcovými okolnostmi, např. přesně stanovené doby akcí) – utváření programů ve vlastní režii, možnosti „časového ústupu“

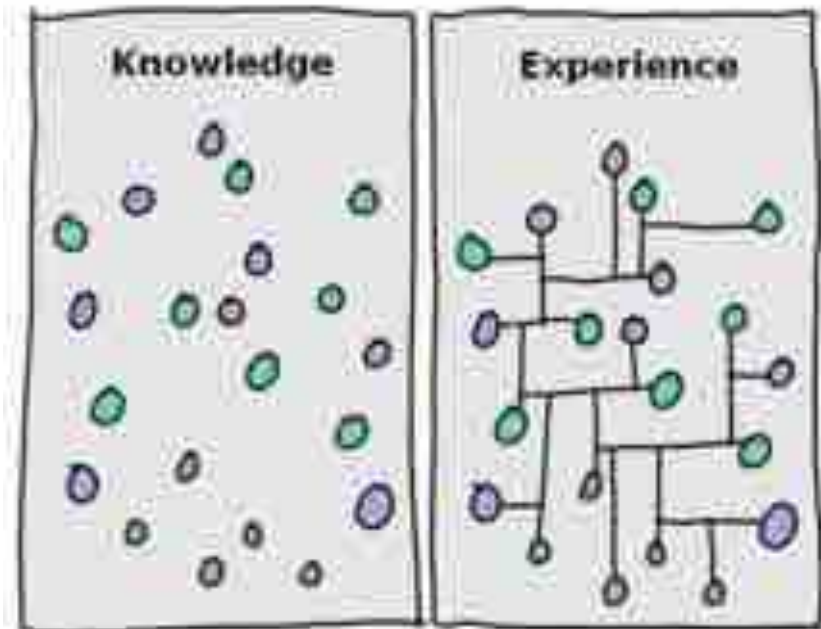
Specifické principy VČ aktivit

- **Dobrovolnost** = vůdčí princip VČ aktivit
- **Nenucenost** = možnost být přirozený (bez nutnosti úspěchu a konkurenčního boje – příležitost k jednání zbaveného povinnosti)
- **Možnost volby** – selekce mezi alternativami (svoboda vyzkoušet si z nabídky různých možností)
- **Možnost rozhodnutí** = šance vlastního nezávislého rozhodování
- **Možnost iniciativy** = příležitost být podnikavý sám nebo společně s ostatními

Specifické principy VČ aktivit

Další specifické principy pro VČ:

- učení všemi smysly
- vlastní tvůrčí činnost
- participace
- emocionálnost
- zážitkovost
- ...

How do emotions impact learning?

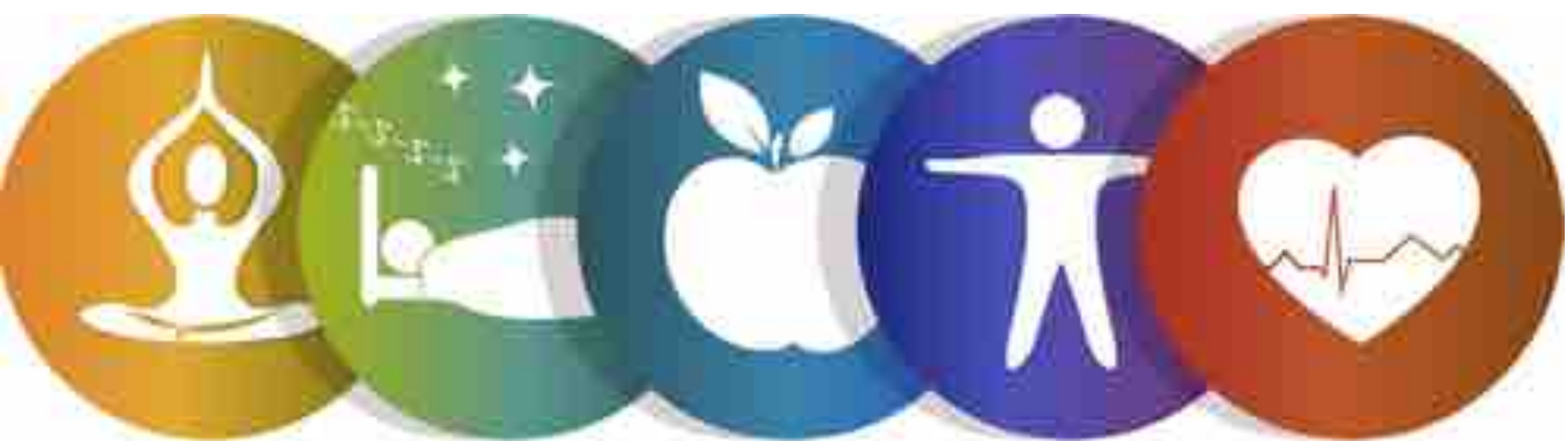
- <https://www.youtube.com/watch?v=EW7FBndUPe8&feature=youtu.be>

Merci! by Christine Rabette

<https://www.youtube.com/watch?v=YdQnuqFID7U&feature=youtu.be>

Goal Setting
Physical Health Mental Health
Accessing Valid Information Growth Development
Physical Activity Prevention
Healthy Behaviors Tobacco
Core Concepts
Health Education
Nutrition Advocacy
Preventing Diseases Analyzing Influences
Alcohol/Drugs Decision Making Social Health Self Management
Communication

Výchovné a vzdělávací činnosti mimo vyučování

- **odpočinkové** - fyzicky i psychicky nenáročné
- **rekreační** - zaměřené na pohybové aktivity, slouží jako kompenzace nedostatku pohybu ve škole, smyslem je odstranění únavy a obnova sil
- **zájmové** - rozvíjí a kultivují zájmy dětí
- **veřejně prospěšné** - vedou děti k dobrovolné a nezištné práci ve prospěch ostatních
- **sebeobslužné** - orientují se na vedení dětí k samostatnosti v péči o sebe samy
- **příprava na vyučování**

Zájmové činnosti

- společensko-vědní
- pracovní-technické
- přírodovědné
- esteticko-výchovné
  - výtvarné
  - hudební
  - literárně-dramatické
  - tělovýchovné, sportovní a turistické

Funkce zájmových činností

Zájmové činnosti plní funkci výchovnou i vzdělávací. Rozvíjí celou osobnost, působí motivačně a podporují seberealizaci.

Organizační formy:

- pravidelné – činnost zájmových kroužků
- příležitostné – exkurze, besedy, vycházky, soutěže
- skupinové – kroužky, sbory, kluby
- individuální – PC, četba, vycházka
- hromadné – festivaly, slavnosti
- organizované – s pedagogickým vedením, např. výlet, zájmový kroužek
- spontánní – hra, čtení, hřiště

Současné trendy v pedagogice volného času (Pávková, 2014):

- nabídka spontánních aktivit
- snaha o rozšíření nabídky prožívání volného času
- snaha o integraci postižených jedinců mezi běžnou populaci
- vytváření různorodých, heterogenních výchovných skupin
- skupinové formy práce, malé sociální skupiny (naopak se méně často doporučují hromadné formy práce)

Struktura schůzky zájmového útvaru:

- zahájení
- vytvoření společné atmosféry
- motivace k činnosti
- vlastní činnost
- závěr schůzky

Kde může probíhat PVČ?

Zařízení pro výchovu mimo vyučování

I. Školské výchovné zařízení pro výchovu mimo vyučování:

- střediska pro volný čas dětí a mládeže
- školní družina
- školní klub
- školní knihovna
- domov mládeže
- zařízení ústavní a ochranné výchovy

II. Nestátní neziskové organizace:

- Asociace turistických oddílů mládeže ATOM
- Česká tábornická unie
- Skauting – Český junák
- Pionýr
- Hnutí Duha
- Folklórní sdružení České republiky FoS
- Hnutí Brontosaurus
- Prázdninová škola Lipnice
- Asociace pro mládež, vědu a techniku – AMAVET
- YMCA
- Sokol

Zájmové vzdělávání – součástí náplně volného času

- základní umělecké školy
- jazykové školy
- občanská sdružení, sdružení dětí a mládeže, tělovýchovné a sportovní organizace, kulturní a osvětová zařízení
- církevní a náboženská společenství

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání (Pávková, 2014)

- školní družiny
- školní klub
- středisko volného času
- táborová činnost
- střediska věnující se také osvětové činnosti

Pravidelné zájmové útvary (Pávková, 2014)

- zájmové kroužky (menší skupina, společný zájem),
- soubory (estetickovýchovné zaměření, veřejná vystoupení),
- kluby (volnější struktura, spíše receptivní činnost),
- oddíly (tělovýchovné zaměření, součást většího celku),
- kurzy (omezená délka trvání, cílem je nabídnout osvojení konkrétních vědomostí, dovedností).

Mezi nejčastěji používané formy práce ve volném čase patří vycházky, exkurze, besedy, schůzky zájmových útvarů, tréninkové jednotky, soutěže, veřejná vystoupení.

Příklady dalších subjektů (kromě školských zařízení) podílejících se na výchově ve volném čase (Pávková, 2014)

- Sdružení dětí a mládeže (Junák)
- Pionýr
- Občanská sdružení zájmového charakteru
- Zájmová občanská sdružení se dále zaměřují na pobyt v přírodě a zálesáckou činnost (Česká tábornická unie, Liga lesní moudrosti, Zálesák, Asociace turistických oddílů mládeže ATOM apod.).
- Mezi sdružení, která se zaměřují na poznávání, ochranu přírody, ekologické aktivity, patří např. Duha a Brontosaurus.
- Círky a náboženské společnosti
- Na výchově dětí a mládeže se velmi výrazně podílí katolická kongregace salesiánů.
- Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
- Živnostenské podnikání v oblasti volného času
- Obce
- Dobrovolnictví

Specifika pedagogické práce v zařízeních výchovy mimo vyučování

Etapy výchovy:

- **motivace a aktivace žáků** – má stěžejní význam, pokud vychovatel vzbudí **opravdový zájem žáků**, proces učení probíhá spontánně, nenásilně bez nadměrného úsilí a v dobré pohodě
- **prováděcí etapa** – dochází k osvojování nových vědomostí a dovedností, k rozšiřování, prohlubování a upevňování vědomostí a dovedností starších, tato etapa má činnostní charakter

Motivation

Pedagog volného času

Pedagog volného času je kvalifikovaný pracovník provádějící výchovně vzdělávací, organizační a konzultační činnost v oblasti využití času dětí a mládeže, popř. dospělých ve výchovných zařízeních různého typu.

12. b.) *Časová, m. klávesa dala*
Katedra
m. klávesa dala
Škola

Kdo je podle vás pedagogem vlného času a jaké osobnostní předpoklady by měl splňovat?
(3 b.)

Sympatický člověk, který by měl mít určitou schopnost a být
oborníkem v oboru, měl by být právníkem, rodinným a měl a dobře
kvalifikován.

Co je to výchova zúčtkem? Uveďte příklad vhodné zážitkové aktivity ve školním prostředí.
(3 b.)

Učební výsledky, informace, výchova zúčtkem
ve školním prostředí zúčtkem zúčtkem zúčtkem, se týká učení zúčtkem

Důležité vlastnosti u vychovatele/pedagoga volného času 1 (Pávková, 2014):

- Fyzická zdatnost a dobrý zdravotní stav,
- přiměřený zevnějšek,
- dobrá úroveň poznávacích procesů,
- motivace pro povolání,
- dobrá úroveň pozornosti,
- citovost,
- citová vyrovnanost,
- žádoucí temperamentové rysy,
- schopnosti,
- kladné charakterové vlastnosti, ale také všeobecné i odborné vědomosti,
- dovednosti,
- rozvinuté zájmy a postoje,

Důležité vlastnosti u vychovatele/pedagoga volného času 2 (Pávková, 2014):

- neméně důležitá je i oblast sociálních vztahů, jejich kvalita může výrazně ovlivnit práci pedagoga,
- pozitivní vztah k lidem, zj. k dětem,
- komunikativnost,
- schopnost empatie,
- přiměřená míra dominantnosti,
- schopnost přizpůsobovat se proměnlivým podmínkám a řešit nečekané situace,
- aktivita,
- průbojnost,
- schopnost prosazovat své názory a požadavky nejen vůči dětem, ale i ve vztahu ke spolupracovníkům, nadřízeným, veřejnosti,
- tvořivost,
- nápaditost,

Důležité vlastnosti u vychovatele/pedagoga volného času 3 (Pávková, 2014):

- fantazie při sestavování programů, které nejsou pevně stanovené,
- umění pracovat formou hry, navozovat hru, ale i potěšení ze hry, hravost,
- smysl pro humor,
- fyzická zdatnost, přiměřený zdravotní stav s přihlédnutím ke konkrétnímu pracovnímu zaměření (např. vychovatelka ve školní družině, vedoucí na dětském táboře, trenér sportovního oddílu, vedoucí šachového kroužku),
- příjemný vzhled a přiměřená úprava zevnějšku (děti si jich všímají) jsou pro hodnocení osobnosti pedagoga významné, extrémy bývají hodnoceny negativně,
- pochopení pro věkové zvláštnosti i při práci s věkově různorodými skupinami,

Důležité vlastnosti u vychovatele/pedagoga volného času 4 (Pávková, 2014):

- zvládání dovedností a technik účinného jednání (asertivního, manipulativního),
- psychická odolnost, schopnost zvládat náročné životní situace, znalost antistresových programů,
- dobrá úroveň odborných znalostí v oblasti specializace,
- pedagogicko-psychologické vědomosti a dovednosti,
- široké všeobecné vzdělání,
- orientace v oblastech, které současnou mladou generaci zajímají.

Kvalifikace pedagoga VČ

- vysokoškolské magisterské studium **vychovatelství, pedagogiky volného času nebo sociální pedagogiky**,
- vysokoškolské magisterské studium **učitelských oborů**,
- vysokoškolské bakalářské studium **vychovatelství, pedagogiky**,
- studium na **vyšší odborné škole zaměřené na výše uvedené obory**,
- studium na střední škole ukončené maturitní zkouškou se zaměřením na výše uvedené obory (**střední pedagogické školy**),
- **celoživotní vzdělávání** – *studium v oblasti pedagogických věd*, obory vychovatelství, pedagogika volného času (**pro absolventy středních škol s maturitou nepedagogického zaměření**) – realizují vysoké školy,
- **celoživotní vzdělávání** – *studium pedagogiky*, realizují zařízení pro další vzdělávání pedagogů, též pro uchazeče s úplným středoškolským vzděláním.

Pedagog volného času

- *Pedagog volného času je pedagogický pracovník, který pomáhá dětem, mládeži i dospělým k tomu, aby mohli využít **potenciál svého volného času k rozvoji své osobnosti, k vytváření a prohlubování sociálních vazeb i k dobru celé společnosti** (Kaplánek).*

Pracovní činnosti:

- příprava, rozvíjení a konkretizace výchovných, vzdělávacích, zájmových, sportovních a dalších programů
- vedení administrativy spojené s evidencí pedagogické činnosti a výsledků dětí, žáků a klientů
- posuzování individuálních zvláštností a potřeb svěřenců
- organizace využití času svěřenců, aplikací výchovných, vzdělávacích, zájmových, sportovních a jiných programů

- vychovatelská činnost zaměřená na rozvoj osobnosti dítěte, žáka a klienta
- provádění vstupní a průběžné diagnostiky
- navrhování optimalizace řešení orientační situace včetně pomůcek a vybavení
- organizace soutěží, přehlídek, soustředění, pobytů a táborové činnosti
- informační a konzultační činnosti

Typy pedagogů ve volném čase:

- **Podle způsobu a úrovně jednání**
  - poradci
  - animátoři
  - administrátoři

- **Podle osobnostních předpokladů:** spíš v oblasti vedení zájmových kroužků
  - mladý vedoucí
  - kvalifikovaný pedagog
  - pedagogicky nekvalifikovaný dospělý
  - zralý, zkušený a vzdělaný pracovník

Předpoklady pro práci pedagoga volného času:

všeobecné

- kulturní rozhled a všeobecné vzdělání
- odborná pedagogicko-psychologická připravenost
- osobnostní předpoklady

- **osobnostní**
  - důvěryhodnost
  - pravdivost
  - aktivní naslouchání
  - úcta k jiným
  - nevysmívání se
  - nejlepší osobní výkon

- **na dovednosti života**

- flexibilita
- komunikace
- ohleduplnost
- schopnost organizovat
- empatie
- trpělivost, úsilí
- smysl pro humor
- zodpovědnost

- **požadavky společné ke všem pomáhajícím profesím**
  - schopnost empatie, vcítění se do druhých
  - komunikativnost, dovednosti verbální i neverbální komunikace, umění naslouchat
  - přiměřená míra dominantnosti
  - stabilita, nekonfliktnost, pozitivní ladění, optimismus
  - pozitivní vztah k dětem a zájem o ně

Implementace ICT do výuky č

Oblasti působení

- diagnostik
- poradce
- podněcovatel
- strůjce
- organizátor
- koordinátor

Instituce rozvíjející PVČ

- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, program: Pedagogika volného času.
- Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, program: Pedagogika volného času.
- Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, program: Sociální pedagogika a volný čas.
- Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, program: Řízení volnočasových aktivit.
- Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné výchovy, program: Rekreatologie.
- Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, příbuzné programy.
- Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, příbuzné programy.
- Vysoká škola tělesné výchovy a sportu PALESTRA, spol. s.r.o., program: Sportovní a volnočasový pedagog.

Instituce rozvíjející PVČ

- Dále výzkumné ústavy (Národní ústav vzdělávání, Školské poradenské zařízení pro další vzdělávání pedagogů, Národní institut pro vzdělávání aj.)
- Asociace vzdělavatelů pedagogů volného času.
- Konference a semináře.
- Pozornost PVČ je věnována v:
  - Učitelských novinách,
  - České kinantropologii,
  - Tělesné kultuře,
  - periodiku Komenský,
  - Gymnasion,
  - Archa,
  - ABC aj.

Zahraníční periodika

- Therapeutic Recreation Journal (od roku 1967, vydavatel: National Recreation and Parks Association),
- Journal of Leisure Research (od roku 1969, vyd.: National Recreation and Parks Association), Leisure Sciences (od roku 1977, vyd.: Routledge),
- Loisir et Societé/Society and Leisure (od roku 1978, vyd.: Université du Québec),
- Leisure Studies (od roku 1982, vyd.: Leisure Studies Association),
- Scholé: A Journal of Leisure Studies & Recreation Education (od roku 1985, vyd.: National Recreation and Parks Association, zaměřen na oblast zejm. vysokoškolského vzdělávání v oblasti „leisure studies“ a souvisejících oborech),
- Annals of Leisure Research (od roku 1998, dříve pod názvem ANZALS Research Series, vyd.: Australian and New Zealand Association for Leisure Studies),
- Leisure/Loisir (od roku 1999, vyd.: Canadian Association for Leisure Studies, dříve pod názvem Journal of Applied Recreation Research,)
- World Leisure Journal (od roku 2000, vyd.: World Leisure Organisation).

Nové přístupy v pedagogice volného času

- důraz na vztahy
- vznikají ze spontánní iniciativy
- zaměřené na specifické cílové skupiny
- vyžadují strategické spojení
- mezigenerační
- využívají dobrovolnictví

Animace – výchovná metoda založená na nedirektivních a akčních postupech, povzbuzení k hledání vlastní cesty, nabídka konstruktivních činností, umožňuje seorientaci jedince a realizaci jeho svobody a autonomie, podporuje pozitivní sebepojetí, vychází z otevřené výchovné situace, z dobrovolnosti, možnosti volby a prostoru pro iniciativu.

Výchova zážitkem – prožitek, sebezkušenost, navození situace blízké životu, kdy jedinec reálně řeší problém osobně se ho dotýkající a stimulující jeho osobnostní kvality, výrazné zaměření na sebepojetí, sociální vztahy a reflexi (sebe i okolí), zvyšuje **coping – zvládání**, prožitek se vybaví v rozhodující životní chvíli a funguje jako opěrný bod pro překonání krizí.

and look
for the
experience

his new

of law

Programy v přírodě – Outward Bound School – výchova zážitkem a dobrodružstvím, pomocí fyzicky a psychicky náročného programu zvýšit respekt k sobě, jiným, okolí, vychází ze základních myšlenek: člověk je schopen dokázat mnohem více, než se sám domnívá, týmová spolupráce umožňuje dosáhnout vyššího efektu.

Terénní sociální práce, streetwork, sociální asistence – klient je osloven ve svém přirozeném prostředí, má dostatečný prostor k tomu, aby se rozhodl, zda nabídku přijme, nebo ne, podmínka důvěra, věková blízkost a přizpůsobení subkultuře, nutná supervize.

Dobrovolnická pomoc:

- **Peer programy** — aktivní podíl vrstevníků na primární a sekundární prevenci rizikového chování, besedy, peer aktivisté, působí na svoji vrstevnickou skupinu
- **Projekt LATA** — laskavá alternativa trestu pro adolescenty, klienti ve věku 15 - 21 let, konfliktní vztah s rodiči, obtíže při zvládnání školních nebo pracovních povinností, inklinují k rizikovým skupinám vrstevníků, jsou vyšetřováni nebo se vrátili z výkonu trestu, dobrovolník se schází s klientem v přirozeném prostředí, podle potřeby pomáhá řešit aktuální problémy, nabízí možnost společného sdílení volného času a hledání kvalitní náplně, na základě smlouvy min. 6 měsíců, 2-3 hodiny týdně

Formy motivace:

- **navození atmosféry** – uvedení příběhu, přečtení legendy, scénka
- **odměna** – materiální (i obrázek, diplom), body, sociální, činností (smět dělat oblíbenou činnost)
- **prestiž** – při soutěži vítězství, získání osvědčení o absolvování
- **výzva, zkušenost** – vlastní atraktivita v aktivitě, překonání svých hranic
- **vhození do hry** – šokový začátek, nutnost reagovat
- **aktivita účastníků** – zapojení do přípravy, pomůcky, kostýmy, rekvizity
- **nadšení** – při improvizaci, „vyhecování“

Dramaturgie akce

- **začátek** — první dojem, seznamovací aktivity, navození atmosféry, pravidla
- **jádro** — stupňování intenzity, při delších akcích uprostřed vrchol, po něm zvolnění, ve druhé polovině složitější, kreativnější aktivity, poslední dny – volnější tempo
- **vrchol** — nezapomenutelný zážitek, možnosti: náročná výzva a překonání svých hranic, introspektivně filosofické zaměření, forma odměny, zábavy
- **závěr** — retrospekce, ohlédnutí za akcí

Typy hrových aktivit:

- seznamovací, kontaktní hry
- pohybové a sportovní hry, závody, bojové, terénní hry (hledání, směna, skrytý pohyb, potvory)
- drobné hry na rozvoj obratnosti, smyslového vnímání, paměť
- hry na rozvoj logiky, vědomostní hry
- tvořivé aktivity, rukodělné, konstrukční
- hry na rozvoj komunikace a týmové spolupráce, diskuzní, simulační, modelové, psychohry

<https://www.youtube.com/watch?v=zGIxcDw41FU>

A photograph of three children in a classroom. In the foreground, two girls are smiling warmly at the camera. The girl on the left has dark hair in braids and is wearing a yellow long-sleeved shirt. The girl on the right has dark hair and is wearing a blue short-sleeved shirt. In the background, a boy with light brown hair, wearing an orange shirt, is also smiling but is out of focus. They are sitting at a desk with a green pencil holder containing several colored pencils. The background is a bright, slightly blurred classroom environment.

Děkuji za pozornost